

Список використаних джерел

1. Про затвердження Правил підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 06.09.2005 р. № 870, із змін., внес. згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 18.11.2009 № 1212. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>.

2. Ткачук А. Законодавча техніка: практ. посіб. нормопроєктувальника. Київ: ІКЦ «Легальний статус», 2015. 268 с.

3. Правнича лінгвістика: навч. посіб. / Г. П. Проценко та ін.; заг. ред. С.М. Гусарова. Київ: А.В.Паливода, 2010. 312 с.

Захаренко Л. М., головний інспектор сектору поліграфологічних досліджень та психологічного забезпечення Департаменту «Корпус оперативно-раптові дії» Національної поліції України, кандидат психологічних наук

«ПОЛІГРАФОЛОГ» ЧИ «СПЕЦІАЛІСТ З ПРОВЕДЕННЯ ОПИТУВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ПОЛІГРАФА»?

Іншомовне слово «поліграф» міцно утвердилося у лексиконі української мови. Воно стало звичним для нас, а людину, яка працює з поліграфом, ми стали називати «поліграфолог». Хто ж такий поліграфолог?

Професію **«експерт-поліграфолог»** було додано до Національного класифікатора професій України лише у листопаді 2010 року [5]. За кодом і назвою класифікаційного угруповання дана професія відноситься до розділу «Професіонали» (код 2), підрозділу «Професіонали в галузі фізичних, математичних та технічних наук» (код 21), класу «Професіонали в галузі архітектури та інженерної справи» (код 214), підкласу «Професіонали в галузі електроніки та телекомунікацій» (код 2144) і становить групу «Експерт-поліграфолог» (код 2144.2) поряд із групою «Інженери в галузі електроніки та телекомунікацій» (код 2144.2).

У класифікаторі професій зазначено, що розділ «Професіонали» вміщує професії, що передбачають високий рівень знань (виходячи із вищевказаної назви підрозділу – у галузі фізичних, математичних та технічних наук) та вимагають від працівника, насамперед, кваліфікації за дипломом про повну

вищу освіту, що відповідає рівню спеціаліста, магістра. Назва підкласу вказує на спеціалізацію працівника у галузі електроніки та телекомунікацій, а назва групи професії – на кваліфікаційний рівень виконуваної ним роботи. У класифікаторі професій також роз'яснено, що у дипломі спеціаліста (магістра) чи іншому документі про професійну підготовку, кваліфікація визначається через назву професії як здатності виконувати завдання та обов'язки відповідної роботи, яка вимагає від особи певної кваліфікації.

У роботі з персоналом органів внутрішніх справ України комп'ютерні поліграфи почали застосовувались з 2004 року. Відповідно до відомчої інструкції, яка нині втратила чинність, до роботи з поліграфом допускались фахівці, які пройшли спеціальну підготовку та мали відповідний допуск (ним був сертифікат, посвідчення) МВС України. Згідно з цією інструкцією таких фахівці називали *спеціаліст поліграфа, спеціаліст-поліграфолог, поліграфолог*.

Відповідно до ч. 2 ст. 50 Закону «Про Національну поліцію» [1] та наказу МВС України від 13.11.2017 № 920 «Про затвердження Інструкції про порядок використання поліграфів у Національній поліції України» [3] опитування з використанням поліграфів проводиться з метою *перевірки наданої інформації* під час вступу кандидатів на службу; при проведенні атестування поліцейських; перевірки з власної ініціативи особи, яка виявила бажання бути опитаною з використанням поліграфа, у тому числі під час проведення службових розслідувань; здійснення оперативно-розшукової діяльності. У ч. 2 розділу I. «Загальні положення» даної інструкції вказано, що опитування з використанням поліграфа проводить ***спеціаліст з проведення опитування з використанням поліграфа*** [3]. Таким спеціалістом є службова особа Національної поліції України, яка пройшла відповідну підготовку за напрямом проведення психофізіологічних досліджень з використанням поліграфа, отримала відповідний сертифікат і у функціональних обов'язках якої передбачено проведення таких опитувань. За результатами проведення опитування з використанням поліграфа він *готує довідку, висновки* якої носять вірогідний та орієнтовний характер, не можуть бути використані як доказ та потребують додаткової перевірки в установленому законодавством порядку.

У відомчих інструкціях щодо використання поліграфів Міністерства доходів і зборів України, Міністерства оборони України та Збройних сил України, Державного бюро

розслідувань, органів прокуратури України, Національної гвардії України особа, на яку покладені функціональні обов'язки щодо проведення опитування з використанням поліграфа, – *спеціаліст поліграфа*.

З 2015 року висновок психофізіологічної експертизи з використанням поліграфа є джерелом доказів у кримінальному (ст. 84 Кримінального процесуального кодексу України), цивільному (ст. 57 Цивільного процесуального кодексу України), господарському (ст. 32 Господарського процесуального кодексу України) та адміністративному (ст. 69 Кодексу адміністративного судочинства України) процесах. Провести повне дослідження і дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок (незалежно від виду судочинства та підстави проведення експертизи) зобов'язаний судовий експерт, що зазначено у ст. 12 Закону України «Про судову експертизу» [2].

У зв'язку з цим у 2015 році розділ VI. «Психологічна експертиза» Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень був доповнений пунктом 6.8, у якому вказано, що при проведенні психологічної експертизи як одного з видів судових експертиз можуть проводитися «опитування із застосуванням спеціального технічного засобу – комп'ютерного поліграфа» [4]. Дане опитування проводиться з метою *отримання орієнтувальної інформації* щодо ступеня ймовірності, повноти, джерела отриманої опитуваною особою інформації та її уявлень про певну подію, а також іншої орієнтувальної інформації, необхідної для конструювання версій розслідування. Згідно з п. 6.1 даних рекомендацій об'єктом психологічної експертизи є психічно здорові особи, а саме: підозрюваний, обвинувачений, підсудний, виправданий, засуджений, свідок, потерпілий, позивач, відповідач: малолітні; неповнолітні; дорослого та похилого віку.

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про судову експертизу» судовими експертами можуть бути працівники державних спеціалізованих установ чи особи, які не є працівниками цих установ, та мають необхідні знання для *надання висновку* з досліджуваних питань, відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку, атестовані та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності [2].

Таким чином, слово «*поліграфолог*» найбільш поширене та найчастіше вживається у розмовному стилі мовлення. Для офіційно-ділового стилю мовлення прийнятним є вживання «*експерт-поліграфолог*» щодо людини, яка опанувала таку професію та може кваліфіковано виконувати завдання, «*спеціаліст з проведення опитування з використанням поліграфа*» – щодо службової особи Національної поліції України, яка пройшла відповідну підготовку за даним напрямом і функціональними обов'язками якої передбачено проведення таких опитувань. Атестація та отримання кваліфікації судового експерта за експертною спеціальністю «Психологічні дослідження» тими з них, хто здобув ступінь вищої освіти «магістр» («спеціаліст») за спеціальністю «Психологія», надає їм можливість здійснювати судово-експертну діяльність шляхом проведення опитування об'єкта психологічної експертизи із застосуванням комп'ютерного поліграфу.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.08.2015 № 580-VIII (із змінами і доповненнями). *Верховна Рада України. Законодавство України* : [сайт]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 (із змінами і доповненнями). *Верховна Рада України. Законодавство України* : [сайт]. URL <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.

3. Про затвердження Інструкції про порядок використання поліграфів у Національній поліції України : наказ МВС України від 13.11.2017 № 920. *Законодавство України* : [сайт]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1472-17>.

4. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5 (із змінами і доповненнями) : *Законодавство України* : [сайт]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

5. Національний класифікатор професій України : [сайт]. URL: https://hrliga.com/docs/327_KP.htm.